

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМІВ УТВОРЕННЯ П'ЯТИШАРОВИХ ПЕРОВСКІТОПОДІБНИХ СПОЛУК І ФАЗ $\text{Sr}_{1-x}\text{La}_{4+x}\text{Ti}_{5-x}\text{Fe}_x\text{O}_{17}$ ($x = 0 - 1$)

Чумак В.В.¹, Тітов Ю.О.²

¹Житомирський державний університет імені Івана Франка

²Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Метою даної роботи було визначення області існування залізовмісних п'ятишарових фаз і сполук у системі $\text{SrLa}_4\text{Ti}_5\text{O}_{17}$ - $\text{La}_5\text{Ti}_4\text{FeO}_{17}$ та дослідження механізму їх синтезу із сумісноосаджених гідроксикарбонатів (СОГК).

Дані рентгенофазового аналізу прожарених шляхом „ударної” термообробки (373К → 1670К, 2 год.) зразків шихти СОГК із співвідношеннями $\text{Sr} : \text{La} : \text{Ti} : \text{Fe} = (1-x):(4+x):(5-x):x$ ($0 \leq x \leq 1$) показали, що за таких умов у досліджуваній системі утворюється лише одна область фаз загального складу $\text{Sr}_{1-x}\text{La}_{4+x}\text{Ti}_{5-x}\text{Fe}_x\text{O}_{17}$ із п'ятишаровою ШПС. Рентгенограми зазначених фаз виявилися близькими до рентгенограм індивідуальних $\text{SrLa}_4\text{Ti}_5\text{O}_{17}$ та $\text{La}_5\text{Ti}_4\text{FeO}_{17}$ і були проіндексовані у ромбічній сингонії (пр. гр. Pmnn або P2nn). Лінійний характер залежностей періодів та об'ємів елементарних комірок фаз $\text{Sr}_{1-x}\text{La}_{4+x}\text{Ti}_{5-x}\text{Fe}_x\text{O}_{17}$ від їх складу (значення x) дає підстави розглядати їх як неперервний ряд твердих розчинів із п'ятишаровою ШПС.

Результати рентгенографічного дослідження послідовно термооброблених в інтервалі температур 870 – 1670К зразків шихти СОГК із співвідношенням $\text{Sr} : \text{La} : \text{Ti} : \text{Fe} = (1-x):(4+x):(5-x):x$ ($0 \leq x \leq 1$) показали наявність при низьких (870 – 1070К) температурах оксикарбонатів лантану. В усьому діапазоні співвідношень металів ($0 \leq x \leq 1$) первинні безкарбонатні продукти послідовної термообробки СОГК мають однаковий фазовий склад і складаються з основної фази із структурою кубічного перовскіту складу $\text{Sr}_{1-x}\text{La}_{2,66+x}\text{Ti}_{5-x}\text{Fe}_x\text{O}_{15}$ (з вакансіями в А – позиції ($\text{A}_{0,73} \text{0,27Ti}_{(5-x)/5}\text{Fe}_{x/5}\text{O}_3$)) і фази на основі La_2O_3 . Слід відмітити, що введення до складу СОГК заліза дещо знижує (~100К) температуру початку утворення первинного безкарбонатного продукту.

При підвищенні температури вище 1070 К вільний La_2O_3 починає зв'язувати TiO_2 , який утворюється в наслідок руйнування $\text{Sr}_{1-x}\text{La}_{2,66+x}\text{Ti}_{5-x}\text{Fe}_x\text{O}_{15}$ на фазу з чотиришаровою перовскітоподібною структурою $\text{La}_4\text{Ti}_4\text{O}_{14}$, TiO_2 , SrTiO_3 та LaFeO_3 . Термостійкість первинних кристалічних фаз $\text{A}_{0,73} \text{0,27Ti}_{(5-x)/5}\text{Fe}_{x/5}\text{O}_3$ поступово зростає із збільшенням вмісту в вихідній шихті СОГК лужноземельного металу та титану (зменшенням x) і досягає максимального значення (> 1370К) при $x = 0$.

Подальше підвищення температури послідовної термообробки двофазних (фаза на основі $\text{La}_4\text{Ti}_4\text{O}_{14}$ + фаза із структурою перовскіту) зразків призводить до появи найбільш сильних відбиттів фази $\text{Sr}_{1-x}\text{La}_{4+x}\text{Ti}_{5-x}\text{Fe}_x\text{O}_{17}$ з п'ятишаровою ШПС, а її вміст у зразках із збільшенням температури термообробки поступово зростає. Одночасно з цим процесом відбувається зменшення кількісного вмісту фази на основі $\text{La}_4\text{Ti}_4\text{O}_{14}$ та фази із структурою перовскіту. Одержані дані вказують на те, що безпосереднє утворення п'ятишарових фаз $\text{Sr}_{1-x}\text{La}_{4+x}\text{Ti}_{5-x}\text{Fe}_x\text{O}_{17}$ ($0 < x < 1$) відбувається шляхом гетерогенної твердофазної взаємодії між $\text{La}_4\text{Ti}_4\text{O}_{14}$ та перовскітами LaFeO_3 і SrTiO_3 , а формування індивідуальних $\text{SrLa}_4\text{Ti}_5\text{O}_{17}$ і $\text{La}_5\text{Ti}_4\text{FeO}_{17}$ шляхом взаємодії між $\text{La}_4\text{Ti}_4\text{O}_{14}$ і SrTiO_3 та LaFeO_3 відповідно.

Аналіз значень температур утворення п'ятишарових фаз та сполук у досліджуваних системах показує, що збільшення вмісту атомів заліза в В – позиції фаз $\text{Sr}_{1-x}\text{La}_{4+x}\text{Ti}_{5-x}\text{Fe}_x\text{O}_{17}$ приводить до зниження як температур початку їх утворення, так і температур завершення їх синтезу. Це свідчить про більшу (в порівнянні з SrTiO_3) реакційну здатність LaFeO_3 при “дорошуванні” числа шарів октаедрів BO_6 в ШПС сполук типу $\text{A}_n\text{B}_n\text{O}_{3n+2}$.